

METSO-

opas metsäalan toimijoille

Teppo Hujala ja Mirja Rantala (toim.)

Kirjoittajat

TEPPO HUJALA
Metsäntutkimuslaitos
KATRI KORHONEN
Metsäntutkimuslaitos
TERHI KOSKELA
Metsäntutkimuslaitos
HANNA KUMELA
Metsäntutkimuslaitos
MIKKO KURTTILA
Metsäntutkimuslaitos
SAARA LILJA-ROTHSTEN
Metsätalouden kehittämiskeskus TAPIO
MIRJA RANTALA
Metsäntutkimuslaitos
JUHA SITONEN
Metsäntutkimuslaitos
LAURI SUIHKONEN
Metsäntutkimuslaitos

Ohjausryhmä

AUVO HAMARUS
Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus
MIKKO KURTTILA
Metsäntutkimuslaitos
MAARIT LOISKEKOSKI
Maa- ja metsätalousministeriö
LAURI SAARISTO
Metsätalouden kehittämiskeskus TAPIO
MATTI SEPPÄLÄ
Suomen metsäkeskus, Etelä- ja Keski-
Pohjanmaa
JUKKA SUHONEN
Metsänhoitoyhdistys Päijät-Häme
KIMMO SYRJÄNEN
Suomen ympäristökeskus

Taitto ja layout: Jouni Hyvärinen,
Leena Karvinen, Metsäntutkimuslaitos

Etukannen kuva: Mikko Kurttila,
Metsäntutkimuslaitos
Takakannen kuva: Erkki Oksanen,
Metsäntutkimuslaitos

1. painos, 2012

Opas on toteutettu

Metsäntutkimuslaitoksen

METSO-tutkimushankeessa

”Metsien monimuotoisuutta

edistävää päätöstuki”.

Sisällys

1 METSO-ohjelma	3
1.1 Tavoitteet ja toimijat	3
1.2 Keinot	5
2 METSO-toimijoiden roolit yksityismetsissä	6
2.1 ELY-keskukset	6
2.2 Suomen metsäkeskus	7
2.3 Metsänhoitoyhdistykset	7
2.4 Puunostajat ja metsäpalveluyritykset	8
2.5 Suomen luonnonsuojeluliitto	8
2.6 Alueellisten toimijoiden yhteistyö	8
3 METSO:n esitleminen metsänomistajalle	9
3.1 Suojeluvaihtoehdot esille asiakastapaamisissa	9
3.2 Prosessin eteneminen	9
4 Kohteet metsässä	12
4.1 Luonnontieteelliset valintaperusteet	12
4.2 Mistä hyvän kohteen tunnistaa?	14
4.3 Kohteiden rajaaminen ja merkintä	16
5 METSO-suojelun korvaukset maanomistajille	17
5.1 Yksityinen luonnonsuojelualue	17
5.2 Kemera-ympäristötuki	18
5.3 Metsänomistajan laskennallisten tulonmenetyksien arviointi	19
6 Metsänomistajan näkökulma	23
6.1 Metsänomistajien asenteet moni- muotoisuuden turvaamista kohtaan	23
6.2 Mikä saa metsänomistajan suojelemaan metsiään?	25
6.3 Suojelua koskevat päätöksentekotilanteet	26
7 Luonnonhoito	28
7.1 Luonnonhoidon lähtökohtia	28
7.2 Luonnonhoitohankkeet	30
7.3 Yksityisiä luonnonsuojelualueita hoitaa Metsähallitus	31
7.4 Puustoisten perinneympäristöjen hoito	32
8 METSO:n myönteiset rinnakkaisvaikutukset	33
8.1 Metsänomistajan tyytyväisyys	33
8.2 Sosiokulttuuriset vaikutukset	36
9 Hyvät käytänteet ja linkkejä	38

*Maastoretkillä METSO-tieto konkretisoituu.
Kuva Petteri Rahkola.*

I METSO-ohjelma

I.1 Tavoitteet ja toimijat

METSO-ohjelman tavoitteena on pysäyttää metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantuminen sekä vakiinnuttaa luonnon monimuotoisuuden suotuisa kehitys. METSO-toimenpiteet yksityisillä mailla perustuvat metsänomistajan vapaaehtoisuuteen. Aloite METSO-suojeluun voi tulla omistajalta tai metsä- tai ympäristöalan ammattilaiselta. Metsänomistaja voi keskeyttää METSO-prosessin missä tahansa neuvottelujen vaiheessa. Viranomaisten hyväksyttyä alueen osaksi ohjelmaa lopullisen päätöksen METSOon osallistumisesta tekee aina metsänomistaja.

METSO-ohjelmassa metsänomistajan on mahdollisuus saada metsäluonnon suojelusta taloudellista korvausta. Korvauksen suuruus perustuu suojeltavan alueen metsätaloudelliseen arvoon.

METSO:n tavoitteet ja valtion rahoitus

METSO-ohjelman keinot ja toimenpiteet on kirjattu valtioneuvoston periaatepäätökseen 2008–2016. Periaatepäätöksen päivytystä on valmisteltu vuonna 2012. Päivitys ulottaa ohjelman vuoteen 2020 saakka.

Tavoitteet

- 96 000 hehtaaria maanomistajien vapaaehtoisesti tarjoamia alueita perustetaan yksityisiksi luonnonsuojelualueiksi (YSA) tai hankitaan valtiolle luonnonsuojelulain (LSL) keinoin
- 82 000–173 000 hehtaarilla yksityisissä talousmetsissä turvataan monimuotoisuuskohteita kestävän metsätalouden rahoituslain avulla (Kemeran ympäristötuki). Näihin kohteisiin sisältyy 400–800 luonnonhoitohanketta.

Saavutettu vuoteen 2011 mennessä

- 13 700 hehtaarilla on LSL:n mukaisia yksityisiä luonnonsuojelualueita tai alueet on hankittu valtiolle
- 23 500 hehtaarille on tehty Kemeran ympäristötukisopimuksia
- 11 300 hehtaarilla on tehty METSO-elinympäristöjen luonnonhoitohankkeita (maastosuunnittelua ja hoitotöitä).

Rahoitus vuonna 2012

- 32 milj. euroa on varattu luonnonsuojelulain alaisiin sopimuksiin
- 7,8 milj. euroa on varattu Kemeran ympäristötukeen ja luonnonhoitohankkeisiin.

*Lehto sopii yksityiseksi luonnonsuojelualueeksi.
Kuva Mirja Rantala.*

METSO-ohjelmassa korostuvat laaja yhteistyö ja avoin ilmapiiri. Paikallistasolla toimijoita ovat yksityiset metsänomistajat, Metsäkeskus, ELY-keskukset, metsänhoitoyhdistykset, teollisuuden puunostajat sekä erilaiset järjestöt.

I.2 Keinot

Yksityismetsissä METSO:n keinoja ovat pysyvä suojelu, määräaikainen suojelu ja metsäluonnonhoito. Alueelliset ELY-keskukset ja Metsäkeskuksen Julkiset palvelut tekevät viranomaisina päätöksiä METSO-kohteista. ELY-keskus päättää luonnonsuojelulain mukaisesta pysyvästä ja määräaikaisesta suojelusta. Metsäkeskuksen Julkiset palvelut päättävät kestävän metsätalouden rahoituslain (Kemera) mukaisesta ympäristötuesta sekä luonnonhoidosta.

METSO-suojelun keinot

A Pysyvä suojelu

- A 1. Yksityinen luonnonsuojelualue (YSA):** ELY-keskus tekee suojelualueesta perustamispäätöksen. Omistaja säilyttää omistusoikeutensa alueeseen. Korvaus sovitetaan ympäristöviranomaisen kanssa, ja se perustuu kohteen taloudelliseen arvoon. Useimmiten kohteen taloudellinen arvo määritellään puuston arvona. Korvaus on verovapaa yksityisille metsänomistajille. Alueen rauhoitusmääräyksessä määritellään tarkemmin suojelun tavoitteet ja käytön rajoitukset. Yksityisillä suojelualueilla Metsähallitus voi tehdä luonnonhoitotoimia metsänomistajan luvalla.
- A 2. Alueen myyminen valtiolle:** Omistaja luopuu alueesta kokonaan. Alueesta maksetaan tila-arvioon perustuva täysi korvaus, joka on verovapaa yksityisille metsänomistajille. Kaupan jälkeen aluetta hallinnoi Metsähallitus, joka voi tehdä alueella hoitotoimia.
- A 3. Alueen vaihto valtion maahan:** Suojeltava alue vaihdetaan toisaalla olevaan valtion alueeseen. Omistaja voi käyttää uutta aluetta omien tavoitteidensa mukaisesti. Vaihdomaiden saatavuus vaihtelee eri puolilla maata.

B Määräaikainen suojelu

- B 1. Ympäristötukisopimus:** Määräaikainen suojelu voidaan toteuttaa kestävän metsätalouden rahoituslain (Kemera) mukaisella ympäristötukisopimuksella. Sopimus solmitaan kymmeneksi vuodeksi kerrallaan. Kohteen ytimenä on usein metsälain mukaan suojeltu erityisen tärkeä elinympäristö. Sopimus solmitaan Metsäkeskuksen kanssa.
- B 2. Luonnonsuojelulain nojalla toteutettava määräaikainen suojelu:** Sopimus määritellään kohteen luonnonarvojen ja maanomistajan toiveiden perusteella. Usein sopimus solmitaan 20 vuodeksi. Sopimus tehdään ELY-keskuksen kanssa.

C Metsäluonnonhoito

Luonnonhoito on luonnonarvojen ylläpitämistä, lisäämistä tai metsän palauttamista luonnontilaisemmaksi hoitotoimenpiteillä (esim. lähteen kunnostaminen tai kuusten poisto lehdestä). Hoitotyöt suunnitellaan yhdessä maanomistajan kanssa. Omistajalle ei aiheudu kuluja hoitotoimista. Usein luonnonhoitohankkeita toteutetaan useamman maanomistajan metsissä samanaikaisesti. Luonnonhoitohankkeista vastaa Metsäkeskus.

2 METSO-toimijoiden roolit yksityismetsissä

2.1 ELY-keskukset

Alueelliset elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) vastaavat luonnonsuojelulain (1096/1996) mukaisista suojelukeinoista. Näitä ovat pysyvät keinot, kuten yksityisen suojelualueen perustaminen, alueen myynti valtiolle ja maanvaihto. ELY-keskukset vastaavat lisäksi pitkäaikaisista, 20 vuoden määräaikaisista rauhoitussopimuksista.

Pysyvät suojelusopimukset pyrkivät varmistamaan monimuotoisuuden suotuisan kehityksen pitkällä aikavälillä. Yksityisen suojelualueen perustava omistaja säilyttää alueen omistusoikeuden. Rauhoituksen ehdoista voi neuvotella tapauskohtaisesti. Pitkäaikaisia määräaikaisia rauhoitussopimuksia laaditaan esimerkiksi ekologisista syistä, kuten uhanalaisten lajien elinympäristöjen turvaamiseksi. Lisäksi kohteiden omistajien esittämät sosiaaliset syyt voivat toimia perusteluina määräaikaiselle sopimukselle. Näitä syitä ovat esimerkiksi sukupolvenvaihdostilanteet, joissa omistaja haluaa siirtää mahdollisen pysyvän suojelupäätöksen tekemisen kohteen seuraavalle omistajalle.

Maastokäynnit ammattilaisen kanssa ovat tärkeitä metsänomistajille. Kuva Heikki Hamunen.

2.2 Suomen metsäkeskus

Metsäkeskuksen Julkiset palvelut vastaavat viranomaistoimijana määräaikaisten ympäristötukisopimusten toteuttamisesta ja metsäluonnonhoidon suunnittelusta. Ympäristötukisopimuksia toteutetaan kestävän metsätalouden rahoituslain (1094/1996) mukaisesti Kemera-rahoituksella. Metsäkeskuksen Julkisten palvelujen kolmesta aluetta toteuttavat METSOa osana viranomaistyötä sekä neuvovat metsänomistajia METSO-kriteerit täyttävien kohteiden valitsemisessa. Yhteistyössä ELY-keskusten kanssa Metsäkeskuksen alueet suuntaavat ja kehittävät alueellisia METSO-toimia.

Metsäkeskuksen Julkisten palveluiden alueilla on tärkeä rooli myös luonnonsuojelulain nojalla toteutettujen sopimusten valmistelussa. Metsänomistajan niin halutessa ne välittävät ELY-keskukselle tiedot mahdollisesta METSO-kohteesta. ELY-keskukset myös tilaavat Metsäkeskukselta kohteiden puustotietoja korvaustarjouksien laskemiseen.

Suomen metsäkeskuksen Metsäpalvelut toimii Metsäkeskuksen Julkisisten palveluiden alueilla erillisenä liiketoimintayksikkönä. Se osallistuu METSOon toteuttamalla luonnonhoitotöitä. Metsäkeskuksen Metsäpalvelujen kuusi alueyksikköä kilpailevat luonnonhoidon toteutuksesta metsänhoitoyhdistysten ja muiden metsäpalveluyri-tysten kanssa.

2.3 Metsänhoitoyhdistykset

Metsänhoitoyhdistykset ovat läheisessä vuorovaikutuksessa metsänomistajiin ja avainasemassa METSOon liittyvän tiedon välittämisessä omistajille. Metsänhoitoyhdistysten henkilökunnan asenteet ja osaaminen ovat tärkeitä, kun metsänomistaja pohtii metsiensä käyttöä, niiden soveltuvuutta METSO-suojeluun ja arvojensa mukaisia METSO:n toteuttamiskeinoja.

Metsänomistaja saa metsänhoitoyhdistyksen neuvojalta arvion kohteensa luontoarvoista, puuston arvosta sekä soveltuvuudesta METSO-suojeluun. Metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöt ohjaavat metsänomistajat joko ELY- tai Metsäkeskukseen tarjolla olevan kohteen rakennepiirteiden mukaisesti. Metsänhoitoyhdistykset antavat METSO-neuvontaa kaikille metsänomistajaryhmille. Yksityisten metsänomistajien lisäksi asiakkaita ovat mm. kunnat ja seurakunnat.

2.4 Puunostajat ja metsäpalveluyritykset

Yritykset ovat yhteydessä metsänomistajaan erilaisissa palvelutilanteissa. Tyypillisin palvelutilanne on puukauppa. Puukaupan yhteydessä yritykset voivat tarjota lisäpalveluna METSO-kohteen suojelua tai esimerkiksi säästöpuuryhmien luonnonhoidollista kulutusta. Monet yrityksistä tarjoavat hoitosopimuspalveluita, jolloin yrityksen rooli METSON toteuttamisessa lähestyy metsänhoitoyhdistyksen roolia. Metsäalan yritysten toimihenkilöitä on koulutettu METSO-valintaperusteiden tuntemiseen, jotta he osaavat ehdottaa metsänomistajalle myös METSO-suojelukeinoja osana hakkuun toteuttamista.

Pitkällä tähtäimellä on myös puuntuotannollinen etu, että alueen monimuotoisuudelle arvokkaimmat kohteet rajataan hakkuun ulkopuolelle. METSOon sopivia kohteita voidaan havaita hakkuun suunnittelun yhteydessä.

2.5 Suomen luonnonsuojeluliitto

Suomessa on paljon luontoharrastajia, jotka ovat oman alueensa luontoarvojen asiantuntijoita. Suomen luonnonsuojeluliiton piirijärjestöt edistävät METSO-sopimusten syntymistä tarjoamalla inventointipalveluita, joilla etsitään sopivia METSO-kohteita. Metsänomistaja voi halutessaan tiedustella kohteensa luontoarvojen kartoitusta paikallisesta luonnonsuojelupiiristä.

2.6 Alueellisten toimijoiden yhteistyö

Metsä- ja ympäristöalan toimijoiden saumaton yhteistyö on METSON toteuttamisen lähtökohta. Alueellisten asiantuntijoiden antamaa tukea tarvitaan, koska METSON toteuttamiskeinot ovat usein metsänomistajille vieraita. METSOsta kiinnostunut metsänomistaja ottaa yhteyttä metsä- tai ympäristötoimijaan sen mukaan, minkä organisaation hän tuntee parhaiten. Yhteydenotosta käynnistyy METSO-suojeluun tähtäävä prosessi, jossa korostuu toimijoiden yhteistyö.

Suomen metsäkeskuksella, metsänhoitoyhdistyksillä, suurilla metsäyhtiöillä, metsäpalveluyrityksillä ja Suomen luonnonsuojeluliitolla on yhteistyösopimukset ELY-keskusten kanssa. Nämä voivat maanomistajan suostumuksella ilmoittaa sopivista METSO-kohteista alueelliselle ELY-keskukselle. Ne saavat yhteistyösopimukseen perustuvan korvauksen, mikäli heidän välittämänsä kohde valitaan yksityiseksi suojelualueeksi METSOon. Esimerkiksi Metsäkeskus ja metsänhoitoyhdistykset ovat selvittäneet useiden kuntametsien METSO-arvot ja avustaneet tarjousten tekemisessä.

3 METSO:n esitleminen metsänomistajalle

3.1 Suojeluvaihtoehdot esille asiakastapaamisissa

Metsänomistajien henkilökohtainen neuvonta on tehokas tapa edistää monimuotoisuuden suojelua yksityismetsissä. Metsänomistajille kannattaa esitellä vapaaehtoisen suojelun eri vaihtoehtoja. METSO-esitteitä ja -oppaita on hyvä pitää esillä aina asiakastapaamisissa.

Tilanteita, joissa METSO-suojelun ja luonnonhoidon voi ottaa puheeksi metsänomistajan kanssa

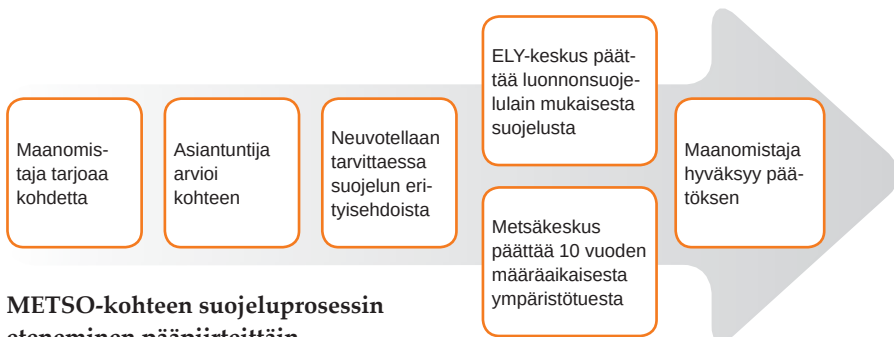
- tilakohtainen metsäsuunnittelu
- leimikon suunnittelu
- suometsän kunnostushankkeen suunnittelu
- uuden metsänomistajan ensineuvonta tai maastokäynti
- sukupolvenvaihdokseen liittyvä neuvonta
- tilan myynnin tai oston suunnittelu.

Liito-oravaa etsimässä. Kuva Mirja Rantala.

3.2 Prosessin eteneminen

Jokainen METSO-prosessi on yksilöllinen. Alla oleva kaavio esittelee, kuinka METSO-kohteen suojelun prosessi etenee metsänomistajan näkökulmasta. Prosessiin kaikissa vaiheissa metsänomistaja voi neuvotella tai pyytää apua esimerkiksi paikalliselta metsänhoitoyhdistykseltä tai muulta metsäpalvelujen tarjoajalta.

METSO-kohteen suojeluprosessin eteneminen pääpiirteittäin.

Lähde: Suomen metsäkeskus, Pirkanmaa.

Prosessi sujui vaivattomasti ja loi tyytyväisyyttä

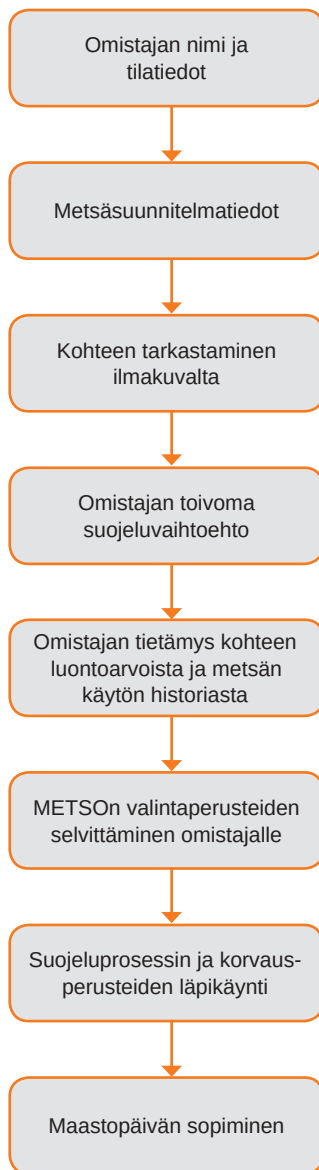
Metsänomistaja oli perinyt isältään pienen, viiden hehtaarin suuruisen metsätilan. Isä oli nimennyt tilan poikansa mukaan. Omistaja asui noin 300 kilometrin päässä. Tilalla oli 20 vuotta sitten tehty päätehakkuu, mutta osa tilasta oli jätetty hakkaamatta. Kyseinen osa oli louhikkoa, eikä sinne päässyt koneella. Lisäksi lahoppuuta oli runsaasti. Kolmen hehtaarin kohteesta tehtiin yksityinen suojelualue.

Etäprosessi eteni sujuvasti

- Omistaja luki Metsälehdessä METSO-suojelusta.
- Omistaja innostui suojelusta ja otti yhteyttä metsänhoitoyhdistykseen, josta asia siirtyi Metsäkeskukselle. Lopulta asia siirtyi ELY-keskukseen.
- Suojeluprosessi hoitui pelkästään puhelimen ja sähköpostin välityksellä, eikä omistaja tavannut lainkaan paikallisia ammattilaisia.
- Etäprosessista huolimatta omistaja koki viestinnän sujuneen hyvin ja hän sai vastaukset kysymyksiinsä sujuvasti. Prosessin myötä omistajan käsitys metsäalan organisaatioista muuttui myönteisemmäksi.
- Omistaja oli tyytyväinen metsäammatilaisten nopeaan liikkumavalmiuteen alueella ja siihen, että pienistäkin metsäpalstoista ollaan kiinnostuneita.
- Omistaja oli tyytyväinen korvauksen määrään. Vahvistusta korvauksen oikealle suuruudelle antoivat kahden eri organisaation (Metsäkeskus ja ELY-keskus) tekemät samansuuruiset arviot.

Ammattilaisen näkökulmasta METSO-prosessin voi pilkkoa pienempiin osiin. Usein suojelusopimuksen valmistelu alkaa metsänomistajan yhteydenotosta. Viereisessä kaaviossa on esitetty ohjeita metsänomistajan yhteydenoton tueksi.

Metsänomistajan kanssa puhelinkeskustelun aikana läpikäytäviä asioita.

Lähde: Suomen metsäkeskus, Pirkanmaa.

Maastokäynti metsänomistajan kanssa. Lähde: Suomen metsäkeskus, Pirkanmaa.

Ohjeet perustuvat käytännön kokemuksiin keskusteluista metsänomistajien kanssa. Esimerkki käsittelee puhelinkeskustelua, mutta ohjeet sopivat yhtä hyvin toimistolla tapahtuvan tapaamisen muistilistaksi. Omistajan ja tilan perustietojen lisäksi keskustelun aikana on tärkeää tarkistaa, että omistaja tietää METSO-suojelun pääpiirteet.

Ammattilaisen käynti kohteella on välttämätön, kun METSO-sopimusta suunnitellaan. Monet metsänomistajat arvostavat ammattilaisen kanssa yhdessä tehtyä maastokäyntiä. Maastossa ymmärrys suojelun perusteista syvenyy ja omistaja pääsee vaikuttamaan mm. suojelualueen rajaukseen. Yllä olevaan kaavioon on koottu maastokäynnin onnistumisen kannalta tärkeitä seikkoja. Maastokäynnillä on hyvä käsitellä sekä kohteen luontoarvoja että metsänomistajan toiveita. On tärkeää varmistaa, että omistaja on ymmärtänyt paitsi korvausperusteet myös suojeluprosessin etenemisen jatkossa.

Tärkeä vaihe rauhoitus sopimusta solmittaessa on metsänomistajan toiveiden tiedusteleminen. Suojelualueen rajauksessa ja sen käytössä on mahdollista ottaa huomioon esimerkiksi metsänomistajan erityistoiveet, kuten polttopuun otto tai metsästys-oikeuden säilyttäminen. Yksityiset suojelualueet merkitään maastoon, ja niistä tehdään merkintä kiinteistörekisteriin. Yksityisten suojelualueiden karttarajaukset näkyvät Maanmittauslaitoksen ylläpitämässä julkisessa Karttapaiikka-palvelussa: <http://kansalaisen.karttapaiikka.fi>.

Suojelualueet merkitään maastoon. Kuva Juhani Marttila.

4 Kohteet metsässä

4.1 Luonnontieteelliset valintaperusteet

METSO-ohjelmaan kuuluvia luontotyypppejä on kaikkiaan kymmenen. Osa niistä on luontaisesti harvinaisia ja usein pienialaisia, kuten kalkkikalliot tai tulvametsät. Toisaalta osa tyypeistä on sellaisia, että METSOon sopivia kohteita voi esiintyä aivan tavanomaisillakin kasvupaikoilla. Tällaisia ovat erityisesti runsaslahopuustoiset kangasmetsät, kalliometsät ja puustoiset suot.

METSO-ohjelmassa on määritelty kymmenen ohjelmaan soveltuvaa elinympäristötyyppiä:

1. lehdot
2. runsaslahopuustoiset kangasmetsät
3. pienvesien lähimetsät
4. puustoiset suot ja soiden metsäiset reunat
5. metsäluhdet ja tulvametsät
6. harjujen paahdeympäristöt
7. maankohoamisrannikon monimuotoisuuskohteet
8. puustoiset perinnebiotoopit
9. kalkkikalliot ja ultraemäksisten maiden metsäiset elinympäristöt
10. muut monimuotoisuudelle merkittävät metsäiset kalliot, jyrkänteet ja louhikot.

METSO:n luonnontieteellisissä valintaperusteissa kukin elinympäristötyyppi on kuvattu tarkemmin. Lisäksi kullekin elinympäristötyypille on määritelty joukko kriteereitä, joiden perusteella mahdollinen kohde voidaan luokitella kuuluvaksi tiettyyn METSO-luokkaan. Tavanomainen talousmetsä, uudistusalat tai taimikot eivät kuulu mihinkään METSO-luokkaan. Näitä voi olla kohteessa mukana vähäisessä määrin, mikäli kohteen rajaaminen tätä vaatii.

Karussa kalliomaastossa harvakseltaan esiintyvät vanhat, rikkisyödyt haavat lisäävät huomattavasti kohteen monimuotoisuusarvoa. Kuva Juha Siitonen.

Suojeluarvon määrittäminen perustuu pääosin monimuotoisuudelle merkittävien rakennepiirteiden esiintymiseen ja määrään sekä puuston ikään. Lisäksi alueen arvottamisessa otetaan huomioon, millainen kokonaisuus toisiinsa liittyvistä elinympäristöistä yhteensä muodostuu. Vaikka valintaperusteet ovat elinympäristökohtaisia, tavoitteena on saada mukaan useiden elinympäristöjen muodostamia laajoja aluekokonaisuuksia.

Rehevä puronvarsilehto, jossa kasvaa kotkansiipeä ja tervaleppää, on aina arvokas METSO-kohte. Kuva Juha Siitonen.

METSO:n valintaperusteissa elinympäristötyypit on jaettu laadun perusteella kolmeen laatuluokkaan

- **I luokkaan** kuuluvat kohteet ovat rakennepiirteiltään tai lajistoltaan tällä hetkellä monimuotoisuudelle selvästi merkittäviä, ja ne ovat ensisijaisia METSO:n kohteita.
- **II luokkaan** kuuluvat muut monimuotoisuuden kannalta merkittävät kohteet, joissa on jo monimuotoisuuden kannalta tärkeitä puuston rakennepiirteitä tai lajistoa.
- **III luokkaan** kohteet sijaitsevat yleensä suojelualueen tai metsäläköhdealueen välittömässä yhteydessä, ja ne tukevat monimuotoisuuskeskittymien aikaansaamista (esim. yhdistävät kaksi erillistä metsäläköhdeä toisiinsa). III luokkaan voivat kuulua kohteet, jotka ovat monimuotoisuuden kannalta suotuisaan suuntaan kehittyviä, usein luonnonhoitotoimia tai ennallistamista vaativia.

Luonnontieteellisten valintaperusteiden lisäksi METSO-ohjelmassa on määritelty täydentäviä valintaperusteita. Kohteen METSO-arvoa voi lisätä muun muassa sen sijoittuminen olemassa olevien suojelualueiden läheisyyteen tai laaja pinta-ala. Myös uhanalaisten tai vaatelaitten lajien esiintyminen alueella lisää kohteen suojeluarvoa. Toisaalta taloudelliset ja sosiokulttuuriset valintaperusteet voivat antaa lisäperusteen luonnontieteelliset valintaperusteet täyttävän kohteen valinnalle. Monimuotoisuuden turvaaminen voi esimerkiksi tuoda lisäarvoa elinkeinotoiminnalle tai kohde voi olla virkistyskellisesti arvokas.

METSO-ohjelmassa määritellyt monimuotoisuuden kannalta merkittävät rakennepiirteet ja ekologiset vaihtelusuunnat

- **Lahopuut:** lahot maapuut, pökkelöt, kelot, pystypuut, kolopuut ja tuulenkaadot
Lahopuun määrän lisääminen ja sen laadun monipuolistaminen ovat tärkeimpiä metsän monimuotoisuutta edistäviä toimenpiteitä kaikissa metsissä.
- **Kookkaat ja vanhat lehtipuut:** haavat, koivut, raidat ja pihlajat
Kookkailla, koloisilla ja lahovikaisilla lehtipuilla on huomattava merkitys monimuotoisuudelle. Erityisesti vanhoilla haavoilla on runsaasti uhanalaista lajistoa.
- **Palanut järeä puuaines**
Palaneet pysty- ja maapuut ovat monimuotoisuuden turvaamisen kannalta tärkeitä rakennepiirteitä. Suuri joukko taantuneita lajeja on sopeutunut elämään hiiltyneellä tai palojen vioittamalla puuaineksella tai palaneella maalla.
- **Lehtoisuus, korpisuus, lähteisyys, tiikkuisuus, luhtaisuus ja lettoisuus**
Ilmenevät usein pienpiirteisenä paikallisena vaihteluna ja monimuotoisuuden lisääntymisenä.
- **Pohjavesivaikutus, kalkkivaikutus ja ravinteinen kallioperä**
Pohjavesivaikutus ja maaperän kalkkivaikutus näkyvät metsikössä ravinteisuutena, joka yleensä lisää lajimäärää ja vaateliitten lajien esiintymisen todennäköisyyttä.
- **Luonnontilainen tai ennallistamiskelpoinen vesitalous**
Luonnontilainen vesitalous on merkki siitä, että suometsistä tai pienvesistä riippuvaiset vaateliaat lajit ovat voineet säilyä paikalla. Ennallistamiskelpoinen vesitalous tarkoittaa sitä, että kohde voidaan palauttaa lähes ennalleen kohtuullisin kunnostustoimenpitein.
- **Puuston erirakenteisuus ja latvusaukkoisuus**
Puustoltaan erirakenteinen ja latvusaukkoinen metsä poikkeaa puustoltaan tasarakenteisesta metsästä. Puustossa on kerroksellisuutta, eri-ikäisiä puita ja eri puulajeja.

4.2 Mistä hyvän kohteen tunnistaa?

METSO-ohjelman luonnotieteelliset valintaperusteet -opasta (2008) kannattaa selata ahkerasti – siinä on kuvattu kattavasti monimuotoisuudelle arvokkaita ominaisuuksia eri kasvupaikoilla. Valintaperusteita ei ole kuitenkaan tarkoitettu orjallisesti noudatettaviksi, vaan kohteiden laatua pitää arvioida suhteessa alueen talousmetsien ja suojelualueiden laatuun.

Mikään yksittäinen elinympäristötyyppi ei sinänsä ole yksiselitteisesti arvokkaampi kuin muut elinympäristötyypit. Erityyppisillä kohteilla esiintyy erilaista lajistoa, joten elinympäristötyypit ovat toisiaan täydentäviä. Yleisesti ottaen parhaat kohteet poik-

Metsäpalo on muuttanut aiemmin tavanomaisen harvennusikäisen männikön puuston rakenteeltaan ja lajistoltaan kiinnostavaksi, suojelun arvoiseksi kohteeksi. Kuva Juha Siitonen.

keavat selvästi tavanomaisista hoidetuista talousmetsistä. Niinpä esimerkiksi järeä vanha haavikko, jossa on runsaasti pitkälle lahonneita maapuita, kuolleita pystypuita ja onttoja kolopuita, on aina merkittävä kohde.

Eri rakennepiirteiden merkitys vaihtelee elinympäristötyypin mukaan. Runsaslahopuustoisissa kangasmetsissä merkittävin rakennepiirre on lahoppuuston määrä ja laatu. Lajistoltaan ja suojeluarvoltaan parhaita ovat kohteet, joissa on runsaasti eri-ikäistä ja -kokoista, eri lahoamisvaiheessa olevaa pysty- ja maapuuta. Pitkälle lahonneiden maapuiden runsaus kertoo pitkään jatkuneesta lahoppuujatkumosta.

Palaneet metsiköt ovat osoittautuneet lajistoltaan poikkeuksellisen hyviksi silloinkin, kun ne ovat suhteellisen pienialaisia eivätkä sijaitse palojatkumoalueilla. Kalliometsissä lahoppuustoa on usein luonnostaan niukasti. Merkittävintä on puuston korkea ikä, männyn lisäksi muidenkin puulajien esiintyminen sekä pystyssä tai maassa olevien kelopuiden esiintyminen. Lehdoissakin lahoppuusto lisää kohteen suojeluarvoa, mutta pelkästään tavanomaista runsaampi, monilajinen ja monikerroksinen lehtokasvillisuus kertoo lehdon lajistollisesta merkityksestä. Järeiden, yksittäistenkin jalojen lehtipuiden tai pähkinäpensaiden esiintyminen on merkki arvokkaasta lehtokohteesta.

Luonnontieteelliset valintakriteerit tunnistavat arvokkaat kohteet

METSOon valittujen uusien kohteiden laatua on kartoitettu tutkimushankkeessa, jossa inventoitiin Uudenmaan METSO-kohteita. Tavoitteena on ollut selvittää, mitä elinympäristötöyppejä kohteilla esiintyy, kuinka paljon arvokkaita rakennepiirteitä niillä on sekä esiintyykö kohteilla uhanalaista lajistoa.

Kartoitusten mukaan I luokan kuviot ovat sekä rakennepiirteiltään että lajistoltaan selvästi parempia kuin II luokan tai varsinkin III luokan kuviot. METSOon luonnontieteelliset valintakriteerit näyttävät siten toimivan hyvin lajistoltaan arvokkaimpien kohteiden tunnistamisessa. Keskeinen johtopäätös voidaan tiivistää seuraavasti: **kohteet, jotka näyttävät hyviltä, yleensä myös ovat hyviä.**

4.3 Kohteiden rajaaminen ja merkintä

Monimuotoiset kohteet poikkeavat tavanomaisesta talousmetsästä tavallisesti rakennepiirteiltään ja lajistoltaan. Kohteita rajatessa tulee tarkastella lähiympäristön maanmuotoja, valuma-aluetta ja kasvupaikkatyyppäjä kokonaisuutena. Maiseman rakenteen huomioon ottaminen voi edesauttaa kytkeytyneisyyden muodostumista. Rajaamisessa tulee kunnioittaa maanomistajan näkemyksiä ja toiveita.

Varjoisissa ja kosteissa ympäristöissä viihtyvät lajit karttavat metsän reunoja. Reuna-vaikutusta esiintyy noin puun tai kahden pituudella (20–40 m) metsän avoimesta reunasta. METSO-kohteeseen kannattaakin rajauksen yhteydessä pyrkiä sisällyttämään ympäröiviä puskurivyöhykkeitä. Puustoisten soiden kannalta on tärkeää pyrkiä säilyttämään vesitaloudellisesti yhtenäisiä kokonaisuuksia.

Utelias kuukkeli viihtyy peitteisessä metsässä. Kuva Erkki Oksanen/Metla.

5 METSO-suojelun korvaukset maanomistajille

5.1 Yksityinen luonnonsuojelualue

Yksityisen suojelualueen perustaminen pohjautuu luonnonsuojelulain mukaiseen rauhoitukseen. Pysyvässä suojelussa maanomistajalle korvataan suojelusta aiheutuva taloudellisen hyödyn menetys, joka arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Korvaus perustuu pääsääntöisesti alueen puuston arvoon ja se sovitaan maanomistajan kanssa. Korvaus on verovapaa yksityiselle maanomistajalle.

Yksityisen suojelualueen korvauslaskelma

Perikunnan omistama kohde sijaitsee Keski-Suomessa. Kohteesta perustettiin yksityis-maan rauhoituksena suojelualue. Koko kohde on uudistuskypsää metsää, joka rajautuu joen rantaan.

Kohteen omistus ei muutu, joten maapohjasta ei makseta korvausta.

Maapohja yhteensä 6,6 ha

Puuston rakenne

Käyttöpuu	2 070 m ³	87 602 €*
Tukkipuun osuus	71 %	
Taimikot	0 ha	
Hoitotyöt	0 ha	
Kokonaisarvo		87 602 €
Kokonaisarvon korjaus		16 %**
Rauhoituskorvaus		73 600 €

* Alueen kolmen vuoden puutavaralajeittaisen keskikantohinnan mukaan.

** Perustuu ammattilaisen tekemään arvioon ja ympäristöministeriön ohjeistukseen.

Kohteen luonto on hyvin monimuotoista, ja se vaihtelee vanhoista kuusivaltaisista sekametsistä lähdevaikutteisiin lehtolaikkuihin ja kalliomännikköön. Rajaukseen sisältyy jokeen laskeva noro, joka virtaa pääosin piilopurona, sekä tähän liittyvä hakkuun vaurioittama lähteikkö ja korpijuotti. Noron varressa on myös kaksi metsälain 10 §:n mukaista lehtolaikkua sekä liito-oravan lisääntymisalue. Rajaukseen sisältyy länsiosan kalliomännikkö sekä itäpuolinen lahoppuustoinen sekametsä. Kohde täyttää I ja II luokan mukaiset METSO-valintaperusteet. Lähin suojelualue on samalla tilalla lähimmillään 150 metrin päässä.

Alueen myynnissä valtiolle omistaja luopuu alueesta kokonaan. Korvauksena on tila-arvioon perustuva täysi korvaus, joka on yksityiselle maanomistajalle verovapaa. Luonnonsuojelulakiin perustuvan määräaikaisen rauhoituksen perusteena on tapauskohtaisesti arvioitava omistajan taloudellinen menetys suojeluajalta. Myös tämä korvaus on yksityiselle maanomistajalle verovapaa.

5.2 Kemera-ympäristötuki

Kestävän metsätalouden rahoituslain (Kemeran) ympäristötukikorvaus koostuu puuston hakkuuarvokorvauksesta, peruskorvauksesta sekä muusta korvauksesta. Hakkuuarvokorvaus muodostuu ympäristötukikohteen hakkuuarvosta, josta on vähennetty 4 %:n suuruinen vähäisen haitan ns. omavastuu, maksimissaan 4 000 euroa. Omavastuu lasketaan hakijan kaikkien saman kunnan alueella omistamien metsien puuston hakkuuarvosta. Ympäristötukikohteen hakkuuarvo lasketaan kertomalla kohteen välittömästi hakattavissa olevan puuston määrä maa- ja metsätalousministeriön vahvistamalla Metsäkeskuksen alueen keskikantohinnalla. Keskikantohinta määritetään vuosittain kullekin Metsäkeskuksen alueelle keskiarvona kolmen edellisen kalenterivuoden kantohinnoista. Peruskorvaus lasketaan kertomalla keskikantohinta 10:llä jokaista ympäristötukikohteen alkavaa hehtaaria kohden. Lisäksi metsänomistaja voi saada muuta korvausta kohteen hoidon ja käytön suunnittelusta sekä elinympäristön

Runsaslahopuustoinen kangasmetsä on tavallinen METSO-kohde. Kuva Erkki Oksanen/Metla.

hoitotoista. Ympäristötuki, kuten muutkin kestävän metsätalouden rahoituslain tuet, muuttui verollisiksi vuoden 2012 alusta, mikä vaikuttaa metsänomistajan saamaan korvaukseen. Ympäristötuen hakuun liittyvät kulut (esim. suunnittelukustannus ja mahdolliset matkakulut) ovat vähennyskelpoisia metsäverotuksessa. Ympäristötuki maksetaan yhdellä kertaa sopimuskauden alussa.

Ympäristötuen laskentakaava

Esimerkkikohteen pinta-ala on 1,2 hehtaaria ja hakattavissa oleva puusto 250 m³. Ympäristötuen hakijan koko kunnan alueella omistamien metsien puuston välittömästi hakattavissa oleva puumäärä on 1 000 m³. MMM:n määrittämä Metsäkeskuksen alueen keskikantohinta on 30 €/m³.

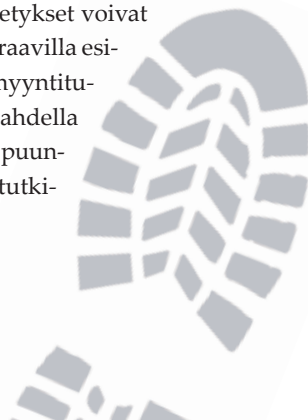
Korvauksen muodostuminen kohteella	
Koko puuston hakkuuarvo	$1\,000\text{ m}^3 \times 30\text{ €/m}^3 = 30\,000\text{ €}$
Kohteen hakkuuarvo	$250\text{ m}^3 \times 30\text{ €/m}^3 = 7\,500\text{ €}$
Vähäinen haitta (4 %)	$30\,000\text{ €} \times 0,04 = 1\,200\text{ €}$
Hakkuuarvokorvaus	$7\,500\text{ €} - 1\,200\text{ €} = 6\,300\text{ €}$
Peruskorvaus	$2 \times (10 \times 30\text{ €/m}^3) = 600\text{ €}$
Muu korvaus (esim. hoitotyöt)	410 €
Ympäristötuki yhteensä	$(6\,300\text{ €} + 600\text{ €}) / 3^* + 410\text{ €} = 2\,710\text{ €}$

*Ympäristötukisopimukset tehtiin aiemmin 30 vuoden mittaisiksi. Nykyiset sopimukset ovat 10 vuoden mittaisia, hakkuuarvoon ja peruskorvaukseen perustuva korvausosa jaetaan kolmella, jotta pysytään samassa korvaustasossa.

5.3 Metsänomistajan laskennallisten tulonmenetyksien arviointi

Kun metsänomistaja tekee ympäristötukisopimuksen ja pidättäytyy hakkuista 10 vuoden ajaksi, koituu tästä omistajalle taloudellisia menetyksiä mm. hakkuumäärän ja puuston kasvun muutoksista. Laskennalliset tulonmenetykset voivat joskus poiketa kohteesta maksettavasta korvauksesta. Seuraavilla esimerkkitapauksilla metsänomistajan laskennallista puunmyyntitulojen menetystä verrataan maksettua ympäristötukeen kahdella erilaisella ympäristötukikohteella. Omistajan laskennallisia puunmyyntitulon menetyksiä voidaan arvioida esim. Metsäntutkimuslaitoksessa kehitetyllä SuojeluMotti-ohjelmalla.

Ympäristötuen korvaus vs. metsänomistajan puunmyyntitulon laskennalliset menetykset kahdella esimerkkikohteella

Esimerkkikohteet sijaitsevat Metsäkeskuksen Etelä- ja Keski-Pohjanmaan alueella. Molemmilla kohteilla on solmittu vuonna 2010 ympäristötukisopimus. Esimerkkilaskennoissa on käytetty sopimuksentekohetken keskikantohintaa ja metsänhoitokustannuksia.

Esimerkki	Tilavuus m ³	Pinta-ala (ha)	Pääpuulaji	Ikä (v)	Keskipituus (m)	Pohjapinta-ala (m ²)	Maksettu ympäristötuki (€)	Tulonmenetys 3 %:n korolla (€)	Tulonmenetys 4 %:n korolla (€)
Kohde 1	449,3	1,4	Mänty	180	25,0	31,7	5 355	7 992	8 598
Kohde 2	503,8	1,7	Kuusi	100	17,0	31,8	5 561	1 651	3 001

- Ensimmäinen kohde (1) on huomattavasti yli-ikäinen lahoppuustoinen sekametsä. Laskennallinen tulonmenetys on tällä kohteella suuri, koska puusto on jo hyvin vanhaa, kasvu vähäistä ja puustoa lahoaa sopimusjakson aikana runsaasti.
- Toinen esimerkkikohte (2) on kuusivaltainen uudistuskypsä metsikkö. Toisella esimerkkikohteella maksettu ympäristötukikorvaus on miltei sama kuin ensimmäisellä kohteella, koska puuston kokonaistilavuus kohteilla on lähes samansuuruinen.
- Laskennallinen tulonmenetys kohteella 2 on selvästi pienempi kuin kohteella 1, koska puusto on nuorempaa ja arvokasvu on hyvä.

Suojelusta aiheutuvaan puunmyyntitulon menetykseen sopimusjakson aikana vaikuttaa puuston sopimusajan arvokasvu sekä käytettävä korkokanta. Mitä suurempaa suojelukohteen sopimusajan puuston arvokasvu on, sitä pienemmäksi metsänomistajan kokema puunmyyntitulon menetys 10 vuoden sopimusjakson aikana muodostuu. Nykyisen ympäristötuen korvauksen suuruuteen puolestaan vaikuttaa suurelta osin vain puuston kokonaistilavuus. Tämä laskentatapa ei ota huomioon sitä, miten suojelukohteen puusto sopimuksen aikana kehittyy.

SuojeluMotin avulla voi laskea metsän suojelun taloudelliset vaikutukset metsänomistajalle

SuojeluMotti on Motti-metsikkösimulaattoriin perustuva laskentaohjelmisto. Sen avulla voidaan laskea, paljonko metsän määräaikaisesta suojelusta (hakkuun viivästymisestä) koituu nettotulojen menetyksiä omistajalle verrattuna tilanteeseen, jossa metsää olisi käsitelty metsänhoitosuosituksen mukaisesti.

SuojeluMotti on kehitetty käytettäväksi apuvälineenä harkittaessa suojelupäätöstä. SuojeluMotti-ohjelmaa voidaan käyttää apuna myös luonnonsuojelulain mukaisen määräaikaisen rauhoituksen metsänomistajalle tuottaman taloudellisen menetyksen arvioinnissa.

Maksuton SuojeluMotti-ohjelma käyttöohjeineen on ladattavissa osoitteesta <http://www.metla.fi/metinfo/motti/suojelu/>

Kauniin rantametsän puuntuotannollinen arvo on vähäinen. Kuva Erkki Oksanen/Metla.

Metsänomistajien tyytyväisyys suojelusta saatuun korvaukseen

Metsänomistajat ovat pääosin tyytyväisiä METSO-sopimuksista saamiinsa korvauksiin. Korvauksen suuruutta ja riittävyyttä voidaan arvioida sopimuksen tehneiden metsänomistajien tyypillisten palautteiden perusteella. Oheiset esimerkit perustuvat metsänomistajien haastatteluihin Pohjois-Karjalassa.

"Niinkun lottovoitto"

Osa omistajista tyytyisi pienempäänkin korvaukseen ja on myönteisesti yllätynyt korvauksen määrästä. Tällaiset omistajat jättäisivät usein kohteen joka tapauksessa hakkaamatta. He tyypillisesti suojelevat alueen pysyvästi ja heille oma suojelualue on pitkäaikainen haave.

"Kyllä se ihan riittävä oli"

Useat kokevat korvauksen järkevän suuruiseksi. Syinä tyytyväisyyteen ovat esimerkiksi hakkuun vaikeus hankalan maaston vuoksi tai alhaiset hakkuutulot esim. puuston heikon laadun takia. Sopimuksen tekoajankohta suhteessa toteutuneisiin puun hintoihin vaikuttaa korvauksen suuruuteen ja sitä kautta omistajan tyytyväisyyteen.

"Kyllähän sitä kelpais enempiäkin"

Kun kohteiden käsittelyä rajoittavat jo valmiiksi metsälain erityisen tärkeät elinympäristöt, ei omistajalla aina ole aitoa päätöstilannetta koko suojellun alueen osalta. Tämä saattaa vähentää omistajan tyytyväisyyttä saatuun korvaukseen. Määräaikaisesti suojellut alueet ovat tyypillisesti laajennoksia lakikohteiden ympärille. Osa näistä laajennoksista olisi voitu hakata, mutta hakkuita ei vaikean maaston ja lakikohteiden läheisyyden takia ole lähdetty toteuttamaan.

"Riittämätön"

Osa omistajista kokee, ettei korvaus ole riittävä, sillä puuston tulevaa kasvua ei riittävästi huomioida tai suojelun vaikutuksia ympäröivään metsään ei oteta huomioon. Etenkin pysyvän suojelusopimuksen solmineet omistajat pohtivat korvauksen riittävyyttä suojelun lopullisuuden näkökulmasta.

6 Metsänomistajan näkökulma

6.1 Metsänomistajien asenteet monimuotoisuuden turvaamista kohtaan

Metsänomistajat asettavat erilaisia tavoitteita metsänomistukselleen. Metsäntutkimuslaitoksen valtakunnallisen Metsänomistaja 2010 -kyselytutkimuksen mukaan noin kolmasosa metsänomistajista kuuluu monitavoitteisten ryhmään, jossa taloudellisten tavoitteiden ohella korostuvat myös metsän tarjoamat aineettomat hyödyt. Valtaosalle metsänomistajista puuntuotanto on edelleen tärkeä tavoite. Sen rinnalla moni metsänomistaja arvostaa metsänsä maisema- ja virkistysarvoja. Niiden säilyttäminen avaa mahdollisuuden myös METSO:n keinoille.

Metsänomistajien jakautuminen eri ryhmiin metsälle asetettujen tavoitteiden mukaan.

Tutkimuksen mukaan suomalaisista metsänomistajista 43 prosenttia oli vuonna 2009 kuullut METSO-ohjelmasta. Metsänomistajat toivoivat saavansa monimuotoisuuteen liittyvää tietoa erityisesti metsänhoitoyhdistyksen neuvojan kautta. He kaipasivat lisätietoa ennen kaikkea METSO-suojelun korvausperusteista, vapaaehtoisten suojelusopimuksen tuomista käyttörajoituksista, suojelun ja talouskäytön edullisuusvertailuista ja luontokohteen rajaamisesta. Parhaana tapana käynnistää METSO-prosessi metsänomistajat pitivät omistajan omaa aloitetta tai aloitteen syntymistä metsäneuvonnan tai -suunnittelun yhteydessä.

Suojelusopimuksen suunnittelu maastossa tuottaa usein hyvän lopputuloksen. Kuva Erkki Oksanen/Metla.

Kaksi viidesosaa metsänomistajista koki luonnonhoitohankkeet omalle tilalleen sopivaksi keinoksi. Määräaikainen 10–20 vuoden suojelu kiinnosti noin kolmasosaa omistajista. Talousmetsien tehostettu luonnonhoito esimerkiksi säästöpuiden määrää nostamalla kiinnosti lähes yhtä suurta osaa metsänomistajista. Yksityisen suojelualueen perustaminen, jossa maapohjan omistusoikeus jää omistajalle, kiinnosti vajaata viidesosaa metsänomistajista. Kohteen myynti valtiolle suojelualueeksi sopisi noin kymmenesosalle omistajista.

Metsänomistajan päätökseen osallistua METSOon vaikuttavat suojeltavan alueen omistusoikeuden ja sitä koskevan päätösvallan säilyminen sekä korvaukseen liittyvät tekijät. Omistajat katsovat yleisesti, että suojelukorvauksen tulisi kattaa ainakin kaikki suojelusta aiheutuneet tulonmenetykset.

Metsänomistajien motiivit metsien vapaaehtoiseen suojeluun

Taloudelliset motiivit

- keino saada korvausta lakikohteiden laajennuksista
- maasto hankala hyödyntää talousmetsänä (jyrkänteet tai soistuneet alueet)
- puusto huonokuntoista – alhaiset hakkuutulot

Muu konkreettinen hyöty suojelusta metsästä

- metsäinen suoja talon tai kesämökin ympärille
- maiseman säilyminen
- virkistyskäyttömahdollisuuksien säilyminen
- ei metsänhoito- tai uudistamistoimenpiteiden tekoa

Luonnonsuojelu ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen

- luonnontilaisen, selkeästi erottuvan kohteen säilyttäminen (puro, jyrkänte, suo)
- harvinaisen lajin elinympäristön säästäminen
- halu antaa oma panos luonnonsuojeluun
- avohakkuun vastustaminen

Metsän perintö-, tunne- ja kulttuuriarvot

- suvun perinnön säilyttäminen
- merkittävän paikan säilyttäminen (esim. lapsuusmuistot)
- kulttuurisesti arvokkaat paikat, kuten laidunmaa

6.2 Mikä saa metsänomistajan suojelemaan metsiään?

Metsänomistajan motiivina suojelemaan on monesti jokin muu kuin raha, mutta taloudellinen korvaus kannustaa suojeluprosessin aloittamiseen. Suojelusopimus syntyy usein kohteeseen, jonka omistaja on mielessään jo aiemmin suojellut hakkuilta. Tällainen syntyhistoria on tyypillisesti pysyvillä yksityisillä suojelualueilla. Pieni osa omistajista jopa ostaa arvokkaana pitämänsä metsän pystyäkseen suojelemaan sen. Toisaalta monet METSO-suojeluun hakeutuneet ovat aktiivisia puuntuottajia. He ovat nähneet suojelusopimuksessa mahdollisuuden saada tuloja puuntuotannollisesti vähempiarvoisista tai korjuuteknisesti haasteellisista kohteista.

Kun metsänomistajan motiivit suojelulle ovat selvillä, hänen toiveisiinsa voidaan paremmin vastata. Tällöin hänelle voidaan tarkemmin kertoa, mitä kohteella tapahtuu hänen tärkeänä pitämänsä asian suhteen. Samalla voidaan rajata ulos sopimuksesta alueet, joilla omistajalle on muuta käyttöä. Jos omistaja on kiinnostunut tietyn lajin suojelusta, lajin elinympäristön säilyttämiseksi tai kunnostamiseksi voidaan suunnitella luonnonhoitotoimia suojelusopimuksen valmistelun yhteydessä.

Metsänomistajan monet motiivit

Metsänomistajapariskunta oli äskettäin ostanut metsäpalstan läheltä vaimon synnyinseutuja. Osa palstasta on jyrkkää rantaharjua, jonka päällä kulkee kylätie. Puusto on vanhaa, osittain luonnontilaista ja osittain harvennettua. Kohteella on muinaismuistoksi merkitty vanha kanava. Pariskunta löysi metsätöitä tehdessään maasta papanoita ja tunnisti ne liito-oravan jätöksiksi. He ottivat yhteyttä ELY-keskukseen. Kohteesta tehtiin yksityinen suojelualue. Perusteina olivat vanhapuustoisen harjumetsän ja sen eliölajiston suojelu.

Metsänomistajien motiivit suojelemaan:

- Omistajat halusivat välttää avohakkuuta, koska harjun päällä kulkeva kylätie oli maisemallisesti kaunis.
- Pariskunnan mies oli törmännyt liito-oraviin nuoruudessaan, mutta ei enää vuosien ollut nähnyt niitä. Hän koki, että laji oli harvinaistunut, mistä syntyi halu suojella lajia.
- Omistajat halusivat säilyttää muinaismuiston, sillä he arvostivat sitä, että joku on muinoin kaivanut kanavan lapiolla.
- Kohdetta olisi ollut erittäin hankala hakata, sillä jyrkkä harju putoaa suoraan järveen.

6.3 Suojelua koskevat päätöksentekotilanteet

Metsänomistajilla on METSO-suojelua harkitessaan erilaisia lähtökohtia. Kun he ottavat yhteyttä metsä- tai ympäristöammattilaiseen, heillä saattaa olla mielessään jo hyvinkin yksityiskohtainen ehdotus suojelukohteesta. Toisaalta he saattavat vain kysyä tietoja tai mahdollisuuksia omien tavoitteidensa ja aikomustensa tueksi. Näitä erilaisia suojelupäätöstilanteita voi lähestyä niihin parhaiten sopivin palvelumallein.

*Päätöksenteko vaatii usein maastokäyntiä myös metsänomistajalta.
Kuva Mirja Rantala.*

Metsänomistajien suojelupäätösongelmia ja toimintamalleja palveluntarjoajalle

*Miten se suojelu-
sopimus tehdään?*

- Omistaja on kiinnostunut suojelusta, mutta ei vielä rohkene kertoa tarkemmin tai kohdetta ei ole mietittynä.
- METSO-prosessin kuvaileminen, esitteen jako, paikallisten yhteystietojen kertominen.
- Tarjous lähteä tarkastamaan metsän luontoarvoja.

*Löytyisikö minun
metsästäni METSO-
suojelukohde?*

- Omistajalla ei ole tarkempaa käsitystä metsän suojeluarvoista tai mahdollisesta kohteesta, mutta hän on kiinnostunut luontoarvojen kartoituksesta tilallaan.
- METSO-prosessin kuvaileminen, esitteen jako, yhteystietojen kertominen.
- Tarjous lähteä tarkastamaan metsän luontoarvoja ja arvioimaan mahdollisen kohteen rajausta.

*Onko tällä kohteella
tarpeeksi suojelu-
arvoja että saisin
sen METSOon?*

- Omistajalla on mielessään kohde, mutta hänellä ei ole varmuutta kohteen soveltuvuudesta suojeluun.
- Tarjous lähteä tarkastamaan metsän luontoarvoja ja arvioimaan mahdollisen kohteen rajausta.
- Kohteen ekologisen arvon perusteellinen raportointi omistajalle.

*Kannattaisikohan
minun tehdä pysyvä
vai määräaikainen
suojelusopimus?*

- Omistajalla on tieto mahdollisesta METSO-kohteesta, mutta hän pohtii tulevia käyttötarpeita ja päätösvalan menetystä.
- Vaihtoehtoisten suojelukeinojen, niiden ekologisen vaikuttavuuden sekä niihin liittyvien oikeuksien ja velvollisuuksien kertaaminen.
- Kohteen soveltuvuuden tarkistaminen ja vertailulaskelmat eri vaihtoehtojen korvaustasoista.

*Paljonko saisin tästä
suojelukorvausta?*

- Omistajalla on mielessään kohde, jota hän haluaa tarjota suojeluun, mutta hän pohtii suojelusopimuksen taloudellista kannattavuutta.
- Tarjottavan kohteen soveltuvuuden tarkistaminen ja vertailulaskelmat eri suojeluvaihtoehtojen korvaustasoista.
- Arvio kohteen puuntuotannollisen käytön kannattavuudesta ja työläydestä sekä suojelu- ja ei-suojeluvaihtoehtojen maisema- ja virkistyskäyttövaikutuksista.

7 Luonnonhoito

7.1 Luonnonhoidon lähtökohtia

Luonnonhoidolla turvataan metsäluonnon monimuotoisuutta talousmetsissä ja suojelualueilla. Luonnonhoitohankkeeseen osallistuminen ei edellytä METSO-suojelusopimusta. Luonnonhoitotoimilla hoidetaan ja kunnostetaan luonnontilansa joko kokonaan tai osittain menettäneitä elinympäristöjä. Kunnostamista tehdään siellä, missä sen ennakoidaan edesauttavan monimuotoisuuden palautumista alueelle. Luonnonhoitokeinoja ovat esimerkiksi paahde-elinympäristöjen hoito, lähteiden ja pienvesien kunnostus sekä korprien ennallistaminen ja lehtojen hoito.

Luonnonhoidolla voidaan lisätä metsien monimuotoisuutta suojelusopimukseen liittyen tai puuntuotannon rinnalla

Suojelu- sopimukseen liittyen

- Yksityisen suojelualueen hoitotöiden suunnittelusta ja korvauksista huolehtii Metsähallitus.
- Ympäristötukialueella luonnonhoitohankkeessa tehtävän suunnittelun ja elinympäristön hoito- ja kunnostustöiden kustannukset korvaa ympäristötuki tai luonnonhoitohanke.

Puuntuotannon rinnalla

- Maanomistaja tekee sopimuksen luonnonhoitotöistä.
- Elinympäristöä ei rajata suojelukohteeksi.
- Luonnonhoitohanke korvaa kustannukset.
- Hoitotöitä voidaan toteuttaa metsätalouden toimenpiteiden yhteydessä.

Luonnonhoidossa luodaan esimerkiksi lahopuu- ja palojatkumoit. Nämä käsitteet tarkoittavat eri lahoasteisen kuolleen puun jatkuvaa läsnäoloa ja säännöllisin väliajoin tapahtuvaa palaneen puun syntymistä alueelle. Hoitotoimilla voidaan myös lisätä tiettyjen tärkeiden rakennepiirteiden, kuten jalojen lehtipuiden, järeiden haapojen, raitojen ja vanhojen puuyksilöiden määrää ja elinvoimaisuutta talousmetsissä. Lisäksi voidaan tehdä talousmetsien virkistyskäytön kannalta merkittävien metsien kunnostustöitä, parantaa riistan elinympäristöjä sekä toteuttaa maisemanhoitoa.

Eräänä METSO-ohjelman tavoitteena on luoda suojelualueiden verkosto, jossa laajempia suojelualueita ja lähellä toisiaan olevia pienempiä suojelualueita kytkevät toisiinsa tavanomaista monimuotoisemmat talousmetsäpalaset. Kytkeytyneisyyden huomiointi luonnonhoidon suunnittelussa on tärkeää. Luonnonhoitotoimien merkitys korostuu suojelualueiden lähellä, koska lajit pääsevät näin siirtymään uusille alueille. Esimerkiksi luonnonhoidolla aikaansaadut lahoppuelinympäristöt ovat tärkeitä useille kääpä- ja hyönteislajeille sekä linnuille.

Lähteet ovat tyypillisiä luonnonhoidon kohteita. Kuva Matti Seppälä.

Lähteen kunnostaminen

- Lähteen kunnostamisessa on usein kyse padon rakentamisesta vanhaan kuivatusojaan. Näin vedenpinta nousee ja lähdekasvillisuus alkaa palautua.
- Suojaavan puuston varjostava vaikutus on tärkeä ominaisuus pienvesieliinympäristössä.
- Kunnostetuilla kohteilla voidaan omistajan näin toivoessa harkita suojelusopimusta.
- Kirkas vesi tuo metsänomistajalle iloa.

7.2 Luonnonhoitohankkeet

Luonnonhoitohankkeita rahoitetaan Kemera-rahoituksella. Metsäkeskuksen Julkiset palvelut antavat apua metsänomistajille hankkeiden hakemisessa sekä edistävät ja suunnittelevat luonnonhoitohankkeita. Luonnonhoitohankkeita voidaan perustaa sekä METSO-kohteille että talousmetsiin ilman METSO-suojelua.

Hankkeisiin sisältyviä hoitotoita voivat Metsäkeskuksen Julkisten palvelujen valvonnassa toteuttaa useat ammattitaitoiset toimijat, kuten yksityiset metsäpalveluyritykset, metsänhoitoyhdistykset tai Metsäkeskuksen Metsäpalvelut. Luonnonhoitotöiden toteuttajat valitaan kohdealueittain hankehaun kautta.

*Lehtoja hoidetaan kuusia poistamalla.
Kuva Erkki Oksanen/Metla.*

Luonnonhoitohankkeen eteneminen

Aloite luonnonhoitohankkeelle voi syntyä esimerkiksi metsänomistajan ja ammattilaisen keskustelun yhteydessä. Neuvonnalla onkin suuri rooli luonnonhoitotöiden edistämisessä.

- Saadakseen luonnonhoitohankkeen rahoituksen kohteelleen omistaja ottaa yhteyttä Metsäkeskukseen.
- Jos kohde hyväksytään osaksi luonnonhoitohanketta, omistaja tekee Metsäkeskuksen kanssa sopimuksen.
- Töiden toteutuksesta vastaa tehtävään valittu toteuttajaorganisaatio.
- Sopimuksen mukaiset hoitotyöt rahoitetaan valtion varoin.
- Metsänomistaja ja Metsäkeskus voivat hankkeen toteuttamisen jälkeen arvioida kunnostuksen onnistumista.

Suomen metsäkeskus vastaa hankkeiden käytännön toteutuksesta. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio on koordinoanut luonnonhoidon kehittämistyötä ja tuottanut aiheesta opasmateriaalia. Lisätietoa: <http://www.metsavastaa.net/METSOLuonnonhoito> ja <http://www.metsakeskus.fi>

Luonnonhoitohanke edellyttää toteutusta samalla kertaa usean tilan alueella. Tällä tavoin hanke on kustannustehokkaampi ja ekologisesti vaikuttavampi. Jotta hankkeeseen saataisiin mukaan useita omistajia ja useita kohteita, hankkeen tavoitteista, hyödyistä ja mukaan pääsystä kannattaa tiedottaa huolellisesti. Erityisesti valuma-alueen hankkeet ovat kannatettavia, koska niiden ekologinen ja vesiensuojelullinen merkitys ovat tärkeitä. Yhden tilan luonnonhoitoa voidaan tehdä ympäristötukisopimuksiin liittyvällä rahoituksella.

Metsäkeskuksen Julkiset palvelut auttavat metsänomistajien välisen yhteistyön rakentamisessa. Myös metsänhoitoyhdistyksillä voi olla merkitystä tiedotuksen onnistumisessa. Hankkeen onnistuminen edellyttää suunnittelua, jossa otetaan huomioon luontoarvojen lisäksi myös alueen metsätaloudellinen käyttö. Hyvällä suunnittelulla ja yhteistyöllä nämä metsän käyttömuodot voidaan sovittaa yhteen.

Lehdon kunnostus luonnonhoitohankkeena Vuoritsalon saarella

Vuoritsalon saari Päijänteellä on lehtopohjainen alue. Eräs saaren metsänomistajista on jo pitkään vaalinut alueen luontoarvoja esimerkiksi suojelemalla metsälehmuksia. Saarella on myös lampi, jonka rannalla on kota. Kodan luona lapsille on kerrottu luonnon merkityksestä. Tämä on ollut yksi motiivi metsän suojelulle ja luontoarvojen lisäämiselle.

- Vuoritsalon saaren metsät ovat olleet mukana luonnonhoitohankkeessa.
- Harvennusikäisissä kuusikoissa on hakkuilla tehty kasvutilaa metsälehmuksille ja muulle lehtolajistolle, kuten koiranheisille ja näsiälle.
- Metsäkeskuksen luonnonhoidon asiantuntija on suunnitellut kohteen luonnonhoitotoimenpiteet ja monitoimikoneen kuljettaja on tehnyt hakkuun ohjeiden mukaan.
- Luonnonhoidon kulut katettiin hankkeessa.
- Omistaja katsoo, että luonnonarvoja lisäävä metsänkäsittely on ollut kannattavaa.

7.3 Yksityisiä luonnonsuojelualueita hoitaa Metsähallitus

Metsähallituksen luontopalvelut vastaa valtion suojelualueiden ennallistamisen ja hoidon lisäksi yksityisten metsänomistajien pysyvillä suojelualueilla (YSA-kohteet) tehtävistä ennallistamis- ja luonnonhoitotoimista.

Työt yksityisillä luonnonsuojelualueilla edellyttävät aina maanomistajan suostumusta. Hoidettavalle alueelle laaditaan luonnonhoitosuunnitelma, jossa määritellään yksityiskohtaiset toimenpiteet alueen luonnonarvojen parantamiseksi. Maanomistaja voi halutessaan osallistua töiden suunnitteluun ja toteutukseen.

7.4 Puustoisten perinneympäristöjen hoito

Metsäiset perinneympäristöt, hakamaat sekä metsäniityt ja -laitumet ovat kulttuuri-vaikuttaisia perinneympäristöjä. Perinneympäristöt ovat syntyneet kaskeamalla, laiduntamisella, lehdestyksellä ja niittämällä. Perinneympäristöt ovat maisemallisesti ja kulttuurisesti arvokkaita ja lajistoltaan erityisen rikkaita.

Puustoisille perinneympäristöille tyypillistä on harva puusto, lehtipuustoisuus ja niittymäisten kasvillisuuslaikkujen esiintyminen. Perinneympäristöissä on usein runsaasti lahovikaisia lehtipuita. Kaskeamisen myötä muodostuneet runsaskoivuiset ja vanhapuustoiset metsät voivat olla monimuotoisuuden kannalta merkittäviä runsaslahopuustoisia kangasmetsiä.

Kohteiden säilyminen edellyttää niiden tunnistamista, rajaamista ja jatkuvaa hoitoa. Hoitotoimia ovat esimerkiksi laidunnus, alikasvoksen raivaus ja heinän niitto. Kohteiden kunnostuksessa ja ennallistamisessa tavoitellaan kullekin luontotyyppille ominaisten rakennepiirteiden palautumista. Perinneympäristöjen hoidossa vaalitaan paitsi luonnon monimuotoisuutta myös kulttuurimaisemaa.

Laiduntajat luonnonhoitotyössä. Kuva Antti Mutanen.

Ensisijaiset puustoiset perinneympäristöt

- lajistoltaan monipuoliset hakamaat ja metsälaitumet
- puustoisten ja avoimien perinneympäristöjen muodostamat kokonaisuudet
- puustoiset perinneympäristöt, joissa on valtakunnallisesti uhanalaisten lajien elinvoimaisia esiintymiä.
- Lisää tietoa: Puustoisten perinneympäristöjen hoidon kehittäminen:
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=25815&lan=fi>

Lajistoltaan arvokkaiden puustoisten perinneympäristöjen hoitoon voi saada Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman maatalouden ympäristötuen erityistukea. Perinneympäristöjen alkuraivaukseen ja aitaukseen sekä alueellisiin hankkeisiin voi saada ei-tuotannollisten investointien tukea. METSO-ohjelmassa puolestaan voidaan edistää maatalouden tukijärjestelmien piiriin kuulumattomien puustoisten perinneympäristöjen kunnostusta ja hoitoa.

Yksi METSO-ohjelman yhteistoimintaverkostoista keskittyy puustoisten perinneympäristöjen hoitoon luonnonlaiduntamisen keinoin. Varsinais-Suomen ja Satakunnan alueilla toimiva verkostohanke alkoi vuonna 2012 ja kestää vuoteen 2015 saakka. Lisätietoja: <http://www.metsalaidun.fi>.

8 METSO:n myönteiset rinnakkaisvaikutukset

8.1 Metsänomistajan tyytyväisyys

Suojelusopimuksia tehneet metsänomistajat ovat pääpiirteissään olleet tyytyväisiä tehtyihin sopimuksiin. Määräaikaisen sopimuksen tehneet omistajat arvostavat mahdollisuutta ”kokeilla” suojelua – määräaikainen sopimus antaa heille aikaa tottua suojeluajatuksen ennen kuin mahdollinen päätös pysyvästä suojelusta tehdään.

Suojelusopimukset ovat olleet omistajien mielestä yleensä nopeita ja helppoja toteuttaa. Sopimuksen valmistelu ja solmiminen jopa alle puolessa vuodessa on omistajien mielestä myönteinen kokemus. Omistajat arvostavat sitä, että suojelua suunniteltaessa suojeltavan ja sitä ympäröivän metsän muut käyttömuodot otetaan huomioon. Omistajille on jäänyt hyvä mieli esimerkiksi siitä, että nuotiopaikat on sallittu suojelukohteella tai suojelualue on rajattu niin, ettei sen taakse jää talousmetsää ”mottiin”.

Maanomistajille on tärkeää, että heidän toiveensa ja tietotasonsa otetaan huomioon

Myönteinen kokemus syntyy, kun esimerkiksi suojelun hyödyt kerrotaan omistajalle ymmärrettävällä tavalla. Osaa omistajista voidaan ohjata hakemaan tietoa internetistä. Osan kanssa keskustelu metsässä on parempi vaihtoehto. Etämetsänomistajat arvostavat mahdollisuutta sopia asioista puhelimen ja sähköpostin välityksellä ilman ammattilaisten tapaamista tai metsässä käyntiä. Alle on koottu vinkkejä metsänomistajien tyytyväisyyden varmistamiseksi.

- **Tärkeä ensimmäinen yhteydenotto.** Suojuhlaluksille metsänomistajille tarjotaan selkeät neuvot tahosta, johon ensimmäisenä kannattaa ottaa yhteyttä.
- **Lupa mennä metsään.** Osalle omistajista on tärkeää, että he tietävät, milloin ammattilaiset ovat heidän metsissään, vaikka he eivät itse pääsisi mukaan. Lisäksi on tärkeää, että hakukalle omistajille pyritään aina järjestämään mahdollisuus käydä metsässä ammattilaisen kanssa.
- **Suojeluvaihtoehtojen ja organisaatioiden läpikäynti.** Suojelua suunniteltaessa omistajille esitellään METSO-ohjelman erilaiset suojeluvaihtoehdot ja niitä toteuttavat organisaatiot.
- **Suojeluprosessin läpikäynti.** Suojeluprosessin kulun tulisi pääpiirteissään olla metsänomistajalle selvä jo siinä vaiheessa, kun hän alkaa pohtia suojeluun ryhtymistä.
- **Kohteen tulevaisuuden pohtiminen.** Omistajan kanssa käydään läpi, millaiseksi suojeltu alue mahdollisesti kehittyä vuosikymmenten kuluessa. Metsän sukkessio voi vaikuttaa maisemaan (umpeenkasvu), metsän muuhun käyttöön (marjastusmahdollisuudet) tai ympäröivään metsään (tulvat ja hyönteistuhot).
- **Käytännön toimenpiteet sopimuksen solmimisen jälkeen.** Metsänomistajan kanssa käydään läpi, mitä sopimuksen solmimisen jälkeen tapahtuu, esimerkiksi miten alue merkitään maastoon ja mitä omistajalla on lupa tehdä suojelukohteellaan. Myös mahdollisten ennallistamis- tai hoitotoimien toteutuksesta sovitaan.
- **Omistusoikeus.** Metsänomistajille on hyvä korostaa, että omistaja säilyttää omistusoikeutensa yksityisiin suojelualueisiin.

*Lajin tunnistaminen on tarkkaa puuhaa.
Kuva Mirja Rantala.*

Metsänomistajan tyytyväisyys

Omistaja asuu perityllä, noin sadan hehtaarin suuruisella tilalla. Jo usean vuoden ajan omistajalla oli ollut mielessä tietyn alueen suojeleminen. Kohde rajoittuu järveen työntyvään niemeen, jossa on suuria kalliojyrkänkeitä. Noin kolmen hehtaarin suuruisesta alueesta perustettiin yksityinen suojelualue.

Motiivit suojeluun

- Alue on omistajalle arvokas maiseman ja erikoisen luonnonympäristön takia.
- Luonto ja luonnonsuojelu ovat aina kiinnostaneet omistajaa.

Mistä tietoa suojelusta löytyi

- Pohdittuaan suojeluasiasiaa perheensä kanssa muutaman vuoden omistaja meni metsämessuilla jututtamaan tuttua Metsäkeskuksen työntekijää. Häneltä omistaja sai neuvon ottaa suoraan yhteyttä ELY-keskukseen.
- Omistaja teki lopullisen päätöksensä suojelusta lasten ja puolisonsa kanssa.
- Tytär, joka tulee perimään kyseisen alueen, oli suojeluajatuksista erityisen innoissaan.
- Ammattilaisten lisäksi omistaja hankki tietoa suojelusta etupäässä Metsälehdessä. Lisäksi hän muistelee katsoneensa suojeluun liittyvää televisio-ohjelmaa ja lukeneensa toisen, lähialueella metsäänsä suojelleen metsänomistajan kokemuksista paikallis-lehdestä.

Tyytyväisyyttä lisäsi

- ELY-keskuksen viranomainen noudatti omistajan toiveita kohteen rajaamisessa erittäin hyvin.
- Prosessi oli nopea, reilun puolen vuoden pituinen.

Tyytymättömyyttä aiheutti

- Omistaja on harmissaan siitä, että ELY-keskuksen henkilö oli ensimmäisellä kerralla luontoarvoja kartoittaessaan käynyt metsässä ilman omistajaa. Lupa metsässä käymiseen toki oli, mutta muuttuneiden aikataulujen takia käynti tuli yllättäen.
- Omistajan mielestä hieman liian pieni korvaus on jäänyt harmittamaan.

8.2 Sosiokulttuuriset vaikutukset

METSO-ohjelman vapaaehtoisuus ja suojelusta saatava taloudellinen korvaus parantavat metsäluonnon suojelun hyväksyttävyyttä ja luovat toteuttaneesta organisaatiosta myönteistä mielikuvaa.

Hyvin toteutettu suojelusopimus voi tuottaa sekä metsänomistajalle että paikallisyhteisölle parantuvia virkistymismahdollisuuksia ja säilyttää maisemallisesti tärkeitä kohteita. Monella lähteellä tai jyrkän teellä on oma tärkeä osansa paikallisessa historiassa ja perimätiedossa. Näitä kohteita suojelemalla METSO varjelee paitsi monimuotoisuutta myös metsän sosiokulttuurisia arvoja. METSO-suojelun myönteisten rinnakkaisvaikutusten tunnistaminen voi edesauttaa sopimuksen syntymistä sekä lisätä omistajan tyytyväisyyttä.

Kuinka huomioida sosiaaliset vaikutukset käytännössä

- Kuunnella ja kysyä mitä omistaja haluaa. Selvittää, miksi hän haluaa suojella alueen ja miten.
- Esitellä eri vaihtoehtoja suojelun toteuttamiseen ja korostaa suojelun vapaaehtoisuutta. Ei tarjota vain "ota tai jätä" -tilannetta.
- Esitellä myös hyötyjä, joita suojelusta koituu muille metsän käyttäjille.
- Soveltaa luonnontieteellisiä valintaperusteita omistajan toiveiden mukaisesti esimerkiksi suojellun alueen rajauksessa.
- Huomioida erityistoiveet kuten omistajan polttopuun tarve.
- Varmistaa, että omistaja ymmärtää, miksi alue on ekologisesti arvokas.
- Varmistaa, että omistaja ymmärtää, miksi ja miten mahdollisia hoitotoimia toteutetaan.

Suojelusopimuksen solmimisen onnistumiseen vaikuttavat monet seikat. Omistajan aito mahdollisuus vaikuttaa sopimuksen sisältöön lisää ohjelman hyväksyttävyyttä. Omistajan ymmärrys suojelun syistä ja suojeluarvoista voi puolestaan vaikuttaa suojeleusasteisiin ja lisätä omistajien tietoutta omasta metsästään. Erityisesti omistajien henkilökohtainen neuvonta, koulutus ja sopimusten toteuttamisen joustavuus korostuvat tarkasteltaessa sosiaalisia vaikutuksia.

Paikallisyhteisön näkökulmasta hyödyt poikkeavat hieman yksittäisen metsänomistajan kokemista hyödyistä. Elinkeinotoiminnalle hyötyjä voi syntyä esimerkiksi luonnonhoitotöiden muodossa. Suojelulla voi olla myönteisiä rinnakkaisvaikutuksia muille elinkeinoille, kuten matkailulle ja keruutuotteiden hyödyntämiselle.

Esimerkkejä METSO-suojelun myönteisistä vaikutuksista

- Maiseman säilyminen peitteisenä ja pienipiirteisten erikoiskohteiden säilyminen voi vaikuttaa myönteisesti maisemaan.
- Omistajien ekologinen tietous omista metsistään ja luonnon monimuotoisuudesta lisääntyy.
- Virkistyskäyttömahdollisuudet voivat säilyä tai parantua suojellun alueen säilyessä hakkaamattomana.
- Marja- ja sienisadot jäävät omistajan ja jokamiesten kerättäviksi myös jatkossa.
- Metsästysoikeus on mahdollista säilyttää omistajalla.
- Pienvesien tilan parantuminen vaikuttaa myönteisesti virkistyskalastus- ja ravustusmahdollisuuksiin.

Harjun polku on ahkerassa käytössä. Kuva Erkki Oksanen/Metla.

9 Hyvät käytänteet ja linkkejä

Tähän lukuun on kerätty hyviä käytänteitä ja toimintatapoja METSON käytännön toteuttajilta. Monilla alueilla korostettiin viestinnän ja henkilökohtaisen neuvonnan merkitystä kohteiden tarjonnalle. Metsänomistajien tyytyväisyyden osatekijöiksi tunnistettiin prosessin nopeus ja helppous sekä ennen kaikkea vapaaehtoisuus.

Retkeilyt ovat hyvä tapa innostaa metsänomistajia mukaan vapaaehtoiseen suojeluun. Kuva Petteri Rahkola.

Viestintä

- Metsänomistajälähtöiset artikkelit vapaaehtoisesta suojelusta lehdissä ja METSO-tiedotus metsäalan tapahtumissa lisäävät kohteiden tarjontaa. METSOa kannattaa siis pitää aktiivisesti esillä. *ELY-keskus, Kainuu*
- Henkilökohtainen neuvonta on tehokkain tapa viedä METSO-viestiä eteenpäin. Monet omistajat haluavat tehdä ratkaisunsa ”omassa rauhassa”. *Metsäkeskus, Pohjois-Savo*
- Metsänomistajakirjeisiin voidaan liittää tietopaketti alueellisesta erikoisuudesta tai vaikkapa yhden lajin suojelusta. Uusi tieto aktivoi omistajia tehokkaasti. *ELY-keskus, Pohjois-Karjala*
- Metsänomistajatilaisuudet METSO-teemalla ovat olleet suosittuja. Tilaisuuksissa omistajat voivat tiedotuksen lisäksi keskustella ja vaihtaa kokemuksia. *ELY-keskus, Keski-Suomi*

Taloudelliset näkökulmat

- Taloudellinen korvaus on monille omistajille tärkeä syy suojeluun ryhtymisessä. *Metsäkeskus, Etelä-Savo*
- METSON markkinointi metsänomistajille ei estä tulevia puukauppoja. Monimuotoisuuden turvaaminen kannattaa aina ottaa puheeksi sopivia kohteita löydettyä. *Metsäkeskus, Etelä-Savo*

Monimuotoisuuden tehokas turvaaminen

- Kohteet kannattaa valokuvata maastokäynnin yhteydessä huolellisesti. Myös alueen merkitsemisessä maastoon pitää olla huolellinen. *Metsäkeskus, Pirkanmaa*
- Suojelua kannattaa keskittää järvien suuriin saariin, joista löytyy usein paljon monimuotoisuusarvoja. Lisäksi näiden kohteiden puunkorjuu on usein kallista. *Metsäkeskus, Keski-Suomi*
- Kohteiden kytkeytyneisyyttä voidaan parantaa kohdennetulla markkinoinnilla, kuten tietyille alueelle suunnatuilla metsänomistajakirjeillä. *Metsäkeskus, Keski-Suomi*
- Mahdolliset METSO-kohteet merkitään metsäsuunnitelmaan ja suunnitelmaa luovutettaessa annetaan metsänomistajalle henkilökohtaista neuvontaa. Tämä on monesti johtanut METSO-sopimukseen. *Metsäkeskus, Etelä- ja Keski-Pohjanmaa*
- Luonnonhoitosuunnittelua on tehty alueellisena suunnitteluna mm. pienveden valuma-alueella. Suunnittelun yhteydessä on tehty metsänomistajien henkilökohtaista neuvontaa. Tämä on johtanut monessa tapauksessa kytkeytyneiden METSO-kohteiden toteutukseen. *Metsäkeskus, Etelä- ja Keski-Pohjanmaa*
- Alueellisia erityispiirteitä voi vaalia suojelukohteita valitessa. *Metsätalouden kehittämisskeskus Tapio*
- Tuhoalueita, kuten myrsky- ja paloalueita, kannattaa tarjota METSOon. *ELY-keskus, Keski-Suomi*

Muut motiivit ja hyödyt

- Ikkunamaisemilla on suuri merkitys omistajille. Oman tuvan ikkunasta näkyvään maisemaan ei toivota hakkuita ja näissä maisemallisesti tärkeissä kohteissa voi löytyä hyviä METSO-kohteita. *ELY-keskus, Keski-Suomi*
- Omistajalle kannattaa korostaa, että metsästysoikeus voi säilyä omistajalla myös jatkossa. *ELY-keskus, Keski-Suomi*

Yhteistoiminta

- METSO tarjoaa mahdollisuuden hankkeistamiselle, jonka avulla voidaan paitsi markkinoida METSOa myös nostaa esiin paikallisia teemoja. Hankkeet myös tiivistävät alueellista toimijayhteistyötä entisestään. *ELY-keskus, Lappi*
- Päätökset suojelusta ja niihin liittyvät maksatukset tulisi hoitaa mahdollisimman tiiviissä aikataulussa. Metsäomistajat arvostavat prosessin nopeutta ja sujuvuutta. Pitkät käsittelyajat ovat huonoa mainosta suojelulle. *Metsäkeskus, Pohjois-Pohjanmaa*
- Metsäkeskus on tehnyt ELY-keskukselle METSO-välitykset niin pitkälle, että ELY on voinut suoraan neuvotella ja ratkaista METSon toteutuksen ilman maastokäyntejä. Näin metsänomistaja on saanut METSO-palvelun ”yhden luukun periaatteella” myös luonnon-suojelulain osalta Metsäkeskuksen kautta. *Metsäkeskus, Etelä- ja Keski-Pohjanmaa*
- Verkostoitumista oman alueen toimijoiden kanssa voi tehostaa entisestään ELY-keskuksen toimijoiden vierailuilla metsäorganisaatioissa esimerkiksi vapaamuotoisen kahvittelun merkeissä. Samalla voi tiedottaa alueen METSO-kohteiden tilanteesta. *ELY-keskus, Keski-Suomi.*

Tulevaisuuden metsänomistajat vaarin metsässä.
Kuva Mirja Rantala.

Lahopuut kuuluvat monimuotoiseen metsään.
Kuva Erkki Oksanen/Metla.

Linkkejä

Metson polku -sivustolle on kerätty tietoa niin METSO:n keinoista, toteuttajista kuin ajankohtaisista uutisista ja tapahtumista. Sivustoa voi suositella myös metsänomistajille: <http://www.metsonpolku.fi/metso/www/fi/>

Kattava metsäaiheinen sivusto, tietoa mm. talousmetsien luonnonhoidosta:

<http://www.metsavastaa.net/>

METSO-yhteydenottolomake:

<http://www.metsonpolku.fi/metso/www/fi/metsanomistajille/yhteydenottolomake.php>

Lainsäädäntö

Laki kestävän metsätalouden rahoituksesta 12.12.1996/1094.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961094>

Luonnonsuojelulaki 20.12.1996/1096.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961096>

Metsälaki 12.12.1996/1093.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961093>

METSO-ohjelma

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma 2008–2016 METSO:n tilannekatsaus 2011.

http://www.metsonpolku.fi/metso/www/fi/materiaalit/esitteet/METSO-tilannekatsausraportti_2011.pdf

Horne, P., Koskela, T., Kuusinen, M., Otsamo, A. & Syrjänen, K. (toim.). 2006.

METSO:n jäljillä. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman tutkimusraportti.

<http://wwwb.mmm.fi/metso/asiakirjat/>

Koskela, T., Hänninen, R. & Ovaskainen, V. (toim.). 2010. Metsien monimuotoisuuden turvaamisen keinot ja yhteiskunnalliset vaikutukset (TUK) -tutkimusohjelman loppuraportti. Metlan työraportteja 158. 122 s.

<http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2010/mwp158.htm>

Metsien monimuotoisuuden turvaaminen – keinot ja niiden kohdentaminen. 2008. Suomen ympäristö 17/2008.

<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=83828&lan=fi>

METSO-ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet. Suomen ympäristö 26/2008. Ympäristöministeriö.

<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=87512&lan=fi>

Suihkonen, L., Ahtikoski, A., Hänninen, R., Hynynen, J. & Loiskekoski, M. 2011. Määräaikaiset suojelukorvaukset ja laskennalliset tulonmenetykset vapaaehtoisessa metsien monimuotoisuuden turvaamisessa. Metlan työraportteja 207. 39 s.

<http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp207.htm>

Valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmasta 2008–2016.

<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=82673&lan=fi>

Tietoa metsänomistajista

Hänninen, H., Karppinen, H. & Leppänen, J. 2011. Suomalainen metsänomistaja 2010. Metlan työraportteja 208. 94 s.

<http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp208.htm>

Koskela, T. 2011. Vapaaehtoinen metsäluonnon monimuotoisuuden turvaaminen – metsänomistajien näkemyksiä METSO-ohjelmasta. Metlan työraportteja 216. 27 s.

<http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp216.htm>

Muistiinpanoja

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

*Tämä opas on painettu
ympäristöystävälliselle RePrint-
paperille, joka on valmistettu 60 %
kierrätyskuidusta. RePrint-paperille on
myönnetty seuraavat sertifikaatit: ISO 9001,
ISO 14001, EMAS, DIN 6738, EN 71-3 ja
EU-kukka.*

Oppaaseen on koottu Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma METSON keinot yksityismetsissä. Se sisältää perustiedot metsien vapaaehtoisen suojelun toteuttamisen lähtökohdista, vaihtoehtoista ja korvausperusteista. Mukana on tietoa hyvän METSO-kohteen tunnistamisesta, suojelusopimuksen valmistelun vaiheista sekä luonnonhoitosta. Erityishuomiota saavat metsänomistajien näkökulmat sekä hyvän METSO-prosessin osatekijät. Yksi oppaan osioista keskittyy METSON myönteisiin rinnakkaisvaikutuksiin. Loppuun on koottu eri puolilta Suomea saatuja hyviä käytäntöjä METSON toteuttajaorganisaatioiden yhteistyöhön sekä metsänomistajien kohtaamiseen. Toivomme, että opas toimii monipuolisena käsikirjana laajalle joukolle metsäalan toimijoita, jotka osallistuvat METSON toteuttamiseen.

METLA **TAPIO**

